

זבחים סד

משה שווערד

1. עיין שטמ"ק אות א'

2. עורך השולחן העתיד- מעשה קרבנות - ס' ע"ה

י. כתב הרמב"ם בפ"ו דין כ: עולת העוף כיצד היתה נעשית, עולה לכבש ופנה לסובב ובא לו לקרן דרומית מזרחית והיה מולק שם את ראשה ממול ערפה ומבדיל ואם לא הבדיל פסולה, וממזה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מן החוט שבאמצע המזבח, ואם מזה דם הראש ולא מזה דם הגוף פסולה מזה דם הגוף ולא מזה דם הראש כשרה, עכ"ל. והטעם שבא לקרן דרומית פירשו רש"י והרע"ב בזבחים (סד, ב) לפי שהוא קרוב אל בית הדשן ששם משליך המזבח והנוצה ע"ש, ותמיהני הלא הטעם פשוט כיון דהכבש היה בדרום וכל פנות הוא לימין ממילא שזה הקרן הוא הראשון וכמו שפירשו בעצמן בפ' איזהו מקומן (גג, א), וצ"ל שכיוונו להוסיף עוד טעם. ולמה דם הגוף הוא העיקר, משום דרוב הדמים הם בהגוף [גמ' ספ"ו]. והשלכה לבית הדשן א"צ בגדי כהונה [מל"מ].

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

חלשים", וכן בתרגום יונתן (שמואל א, ב-ד) דבית חשמונאי הוו חלשין ויתעבדון להון ניסן, וגבורין, עי' בסה"ק קדושת לוי (דרושים לחנוכה ד"ה עוד מסרת) דבאמת היו גבורים גדולים חשמונאי ובניו כמש"כ ביוסיפון, אלא הכוונה שהיו כל כך צדיקים שלא תלו נצחונם מחמת גבורתם, אלא מאת ה' היתה זאת כו' עי"ש. [וכ"כ בסידור אשי ישראל, בפ"י שיח יצחק להגר"י מאלצאן].

יחליפו כח. ובמדרש קהלת (יב-ז) איתא, אנשי חיל אלו הכהנים, א"ר אבא בר כהנא כ"ב אלף ליום הניף אהרן כו', א"ר חנינא המוראה הו' דבר קל והכהן מכון ונוטלו באחת ידו חזרו לאחורי הכבש כו'. ועי' בגמ' סוכה (נב:) בגבורת

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

משום דכתיב "והשליך אותה", ולא דבר אחר עמה. ויש לדקדק, למה לא הולך הכהן עם מוראה ונוצה למזרח המזבח וישליך, וראיתי בפ"י הראב"ד (קניס כב:) שכתב, מדכתיב (ויקרא א-טז) "והסיר את מראתו בנוצתה והשליך וגו'", משמע ממקום שמולק ומוצה משם היה משליך כו', שאם נאמר שהיה הולך עמה ממקום למקום, למה בהשלכה, יבוא עד מקום הדשן ממש ויתן בנחת, אלא ש"מ ממקום מליקתה ומיצוי דמה משם היה משליך המוראה לבית הדשן. ועי' באברבנאל (שם) שהביא מחלוקת, י"א ממקום מעמדו של כהן ישליכנה עד למזרחו של מזבח, וי"א שיוליכוהו עד לשם ומשם משליכו עד מקום הדשן וכו'. וצ"ע מסוגיא דהכא.

שאיין לך קל בעופות יותר ממוראה ונוצה וכו'. כתב בשפת אמת, משמע שאסור לקושרם באבן או בכל דבר אחר כדי לזרוק, ואפשר

5. תוספות מסכת זבחים דף סד עמוד א

יותר מל"א אמות - פי' בקונטרס כשהיתה במזרח היה עומד בסובב לפי שבמזרח היה כבש קטן שפנה על סובב אבל במערב לא היה לו כבש לשמאל לפנות בו לסובב וצריך לעלות לראש המזבח ולעמוד בדרומית של קרן והכי תנן במסכת סוכה (דף מח.) גבי נסכים עלה בכבש ופנה לשמאלו ולא תנן בהו ופנה לסובב ונראה דאין משם ראי' שלא היה כבש לסובב במערב אם כן כשהיה נותן ארבע מתנות שבחטאת ותנן פרק איזהו מקומן (לעיל דף נג.) פנה לסובב גבי חטאת וכשהיה מגיע לקרן מערבית דרומית היה צריך לחזור על עקיבו ולכך נראה דהיה שם כבש אבל קשה דלא חשיב ליה לעיל (דף סב:) גבי שני כבשים קטנים יוצאים מן הכבש.

6. עיין שטמ"ק אות ד'

7. ספר שערים מצויינים בהלכה

צבר את הגחלים על גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלשה טפחים. מפרש בשטמ"ק (השמטות) בשם הראב"ד, שאותן ג' טפחים שהיה מרחוק, הוא שיעור שיעמוד הכהן על הסובב בקרן מערבית דרומית, ויראה מקום הדשן וישליך לשם המוראה, ואם היו נותנין הדשן סמוך לכבש ממש, גובה הכבש וריחוק הקרן מעכבין אותו מלראות בו ולא יוכל לכוין המוראה לשם וכו'. וכ"כ בפירושו למס' קנים (פ"א מ"א). אמנם בפ"י הראב"ד למס' תמיד (פ"א מ"ד) כתב שקבלה היא למשה מסיני שכך צריך, [והעיר מזה במלאכ"ש שם]. ובתפא"י שם כתב ג' טפחים מן הכבש, שלא ישחיר כותל הכבש.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

הקשה בשו"ת חת"ס (ארי"ח סי' קפז) למה לי הטעם משום שלא יתעשן, תיפוק ליה דכל הנכנס לעזרה נכנס דרך קצרה ויוצא בארוכה, ותיריך דודאי הנכנס מבחוץ צריך ליכנס דרך היותר קצר, דאין כאן ענין לימין ושמאל, אמנם מי שכבר נכנס לקודש יש לו להקיף לימין אפילו בארוכה, דלעולם ימין עדיף, וא"כ מש"כ בכתבי התורה ד' (סי' קיט) הובא בב"י (ארי"ח סוס"י קמא ד"ה כתב) דמנהגו לעלות דרך קצרה ולירד בארוכה, ויליף מהנכנס בעזרה, צ"ע דמגמ' כאן מוכח בהיפוך, וע"כ שגם מהרא"י מיירי כששניהם בימין וכו', ועי"ש שכתב דכל זה בקודש כשעומד בביהכ"נ ורוצה לילך לבימה יפנה לימין, משא"כ הנכנס מחוץ או אין מקום לימין כלל, ולעולם דרך קצרה עדיף, אמנם בב"י שם לא משמע כן. ועי' במעשי למלך (ביהב"ח פ"ו ה"ג) שהאריך בזה. ועי' במ"ב (ס"ק כה) דהעולה לתורה ילך בדרך הקצר משום כבוד הצבור וכבוד התורה.

א"ר יוחנן נסכים שמא יתעשנו. פרש"י יתעשנו כשיקיף את המערכה בעשן המערכה,

9. שפת אמת מסכת זבחים דף סד עמוד א

שם נסכים שמא יתעשנו משמע דאסור לכסות הכלי בכיסוי וא"י הטעם:

10. עיין שטמ"ק אות א'

11. ספר שערים מצויינים בהלכה

היה מולק את ראשה ממול ערפה וכו'. כתב
באתון דאורייתא (כלל א. דף ג:) דכשנתנה
תורה מצוות שחיטה, חילקה אותה לכמה
חילוקים, דבחולין יהא מן הצואר ובסכין, ובעורף
קדשים בפנים תהיה השחיטה ביד ומן העורף,
ובמדבר תהיה השחיטה בנחירה, ובעגלה
בעריפה, ובשעיר ע"י דחיה לצוק, ולפ"ז נראה
דכמו בשוחט חולין מן העורף אינו שחיטה
כלל, כמו כן בשוחט עוף קדשים בפנים מן
הצואר אין לו שם שחיטה כלל, רק התזת הראש
בעלמא, דשחיטה שלה היא המליקה וכו'. ועי'
בשו"ת אחיעזר (ח"ב סי' ג-ז) ובצפ"ע (ריש ה'
שחיטה, וסוף ה' בלאים) ובקה"י (חולין סי' י-יא).

12. רש"י ש מסכת זבחים דף סד עמוד ב

רש"י במשנה ד"ה היה מתמצה. שמקיף ומקרב כו' כצ"ל ולשון הרע"ב שמקרב כו'. ובריש מנחות (סד ב) פ' מיצוי סוחט
בין אצבעותיו וניצוק הדם הולך למרחוק. ונ"ל ראייה לפירושו דכאן מלקמן בגמרא (ר"ד פח) דמגע להו (פ' לכותל מזבח
כשמוזה) ופר"ך הזאה היא מיצוי היא. וכן במשנה דלקמן נטל את הראש והקיף בית מליקתו למזבח. וזה יש לדחות די"ל
דדוקא הראש שהוא קצר וקשה צריך לדחקו לכותל (ובזה נדחו דברי התוס' לקמן (סה) בד"ה דמו ועמש"כ שם). ואדרבה
משם ראייה להפך. מדל"ק כן ברישא במיצוי הגוף. אבל לכאורה יש להכריע כפ' דמנחות מהא דלעיל (טו) אלא חטאת העוף
דפסולה בה מחשבה לר"ש המ"ל כו' ואי בתר דנפיק דם איתעביד מצותה מאי קושיא דלמא מדפריש ועד דמטא למזבח. ואי
כפ' דהכא יקשה מעולת העוף דלית בה אלא מיצוי

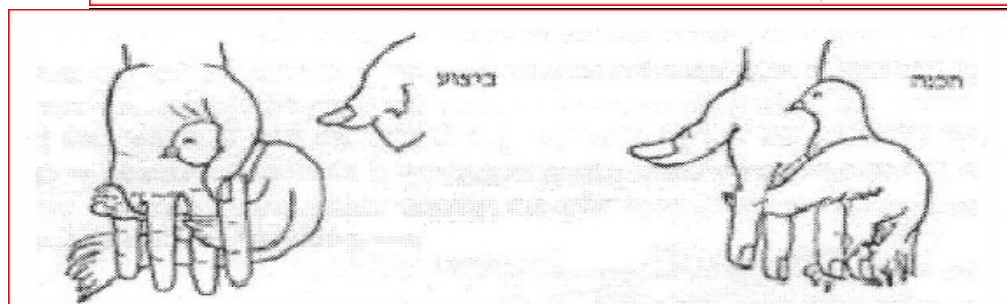
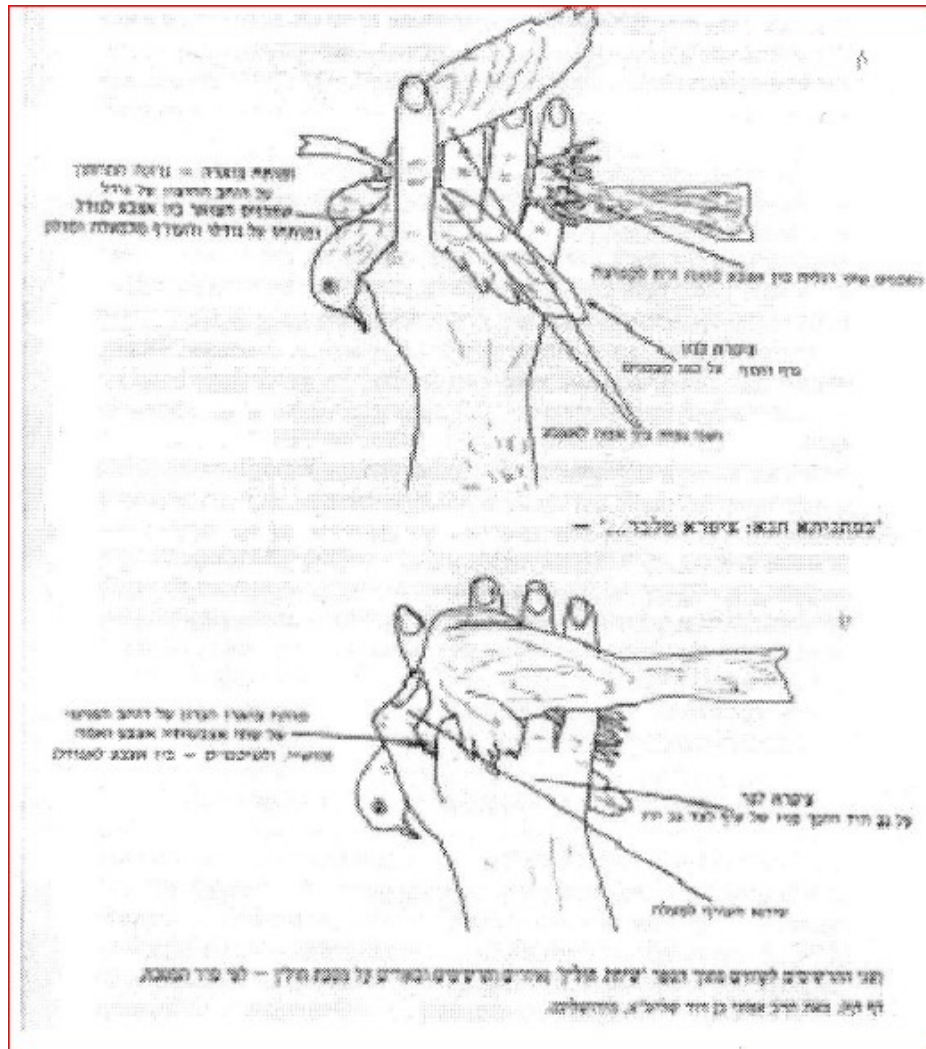
13. ספר שערים מצויינים בהלכה

שירי הדם היה מתמצה על היסוד. פרש"י
שמקיף ומקרב בית מליקתו למזבח,
ודוחקו בקיר והדם מתמצה ויורד ליסוד וכו'.
והעיר בתי"ט דבמס' מנחות (כ:) פרש"י מיצוי
סוחט בין אצבעותיו בית השחיטה, וניצוק הדם
הולך למרחוק, וכן העיר בהגהות הרש"ש,
ועי"ש שמכריע כפרש"י במנחות. ואין לחלק
דכאן מיירי בחטאת העוף, משא"כ במנחות
מיירי בעולת העוף, אך עי' בפרש"י עה"ת
(ויקרא א-טו) ונמצה דמו, כובש בית השחיטה על
קיר המזבח והדם מתמצה ויורד, ושם מיירי
בעולת העוף, ועי' מזה בטה"ק (מנחות שם). ועי'
בתפא"י (חומר בקודש פ"ו אות ז) ובזבח תודה (סה.
ד"ה ונמצה).

14. עיין שטמ"ק אות ו'

15. עורך השולחן העתידי - מעשה קרבנות - ס' ע"ז

יג. המליקה כשרה בכל מקום במזבח בין למעלה בין למטה ובאיזה רוח שירצה, דהא דכתיב: אל קיר המזבח דדרשינן מזה על קיר התחתון כמו שנתבאר והו על ההוצאה שהיא עיקר העבודה בקרבנות. וכן הא דנעשית בקרן דרומית מערבית וילפינן לה בזבחים (סג, ב) ממנחה כמו שיתבאר, והו הכל על הוצאה ולא למליקה (רש"י שם). ואפילו ההוצאה שהיא למטה דווקא מ"מ פסק הרמב"ם דקרן דרומית מערבית אינה לעיכובא ובכל המזבח למטה מחוט הסיקרא כשרה, וכן מבואר מברייטא שם דקתני: ובלבד שיתן מחוט הסיקרא ולמטה, כלומר ואפילו בכל מקום במזבח, והטעם נ"ל ברור דהא ילפינן זה מהגשה דמנחה בגמ' שם והגשה דמנחה עצמה אינה מעכבת כדתנן במנחות (יח, א): לא הגיש כשר.

אנצעות ומולק, במתניתא תנא ליפרא מלצר
כו' וזו היא עצודה קשה שבמקדש.

הנה זה פשוט שעל מעשה המליקה הוא
ציד ימין שהרי מלק בשמאל פסול
וכדקתני לקמן פרק ז' והוצא בתוס' לעיל
כ"ד: ד"ה והרי, אבל אינו מצורר להדיא אם
גם האחיזה נריכה להיות צימין או לאו דוקא.

והנה בשטמ"ק בסוגיין (אות י"ד) מצואר
דס"ל דגם האחיזה הי' צימין ולכך
קאמר' דזו היא עצודה קשה שבמקדש.

ואולם צפי' המשניות להרמז"ס וכן צפי'
הרע"ב כתבו להדיא דהאחיזה הי'
ציד שמאל.

ובבר נשאלה שאלה זו להגאון בעל שו"ת
מאיר נתיבים שאלה י"ב הוצא צס'
"שלו' רב", ועיקר השאלה דמרגלא בפומייהו
דרבנן דהאחיזה והמליקה הכל צידו הימנית
ולכך היא מעבודות קשות ואיך כתבו הר"מ
והרע"ב דהאחיזה ציד שמאל ושם טעות
סופר בדבריהם.

ועל זה האריך בתשו' הגאון הג"ל דאין למחוק
כלל, וזה ודאי מה שפוסל בשמאל הוא
רק על מעשה המליקה אבל האחיזה הוא
רק מעשה איצטנא בעלמא, והא דאמר' דהיא
מעבודות קשות שבמקדש כבר ביארו התוס'
יומא דהיינו לפי שיש צער מליקה למלוק
צניפורן לחתוך המפרקת וכו' עכ"ל יעו"י"ש.

והנה ראיתי צס' "מקדש דוד" ח"ב סוסי'
כ"ח שנקט כנראה בפשיטות שגם
האחיזה הי' צידו הימנית דלכך הי' מעבודות
הקשות, וע"ז הקשה למה לו צאמת לעשות
כן יאחז בשמאל וימלוק צימין, ועי"ש שכתב
לחדש דמי היכי דהמליקה פוסל בשמאל הי'
האחיזה יעו"י"ש. וקצת פלא שלא הביא דעת
הרמז"ס והרע"ב צפיה"מ דהאחיזה הי' צאמת

דף ס"ד ע"ב בגמ' אמר רב זוטרא בר טובי'
אמר רב כיצד מולקין
חטה"ע אחז גפיו אנצעות ושתי רגלים
בשתי אנצעות ומותח ואזרו על רוחב שתי

17. דף על הדף זבחים דף סד עמוד ב

במשנה: עולת העוף כיצד נעשית כו'.

מתוך הסוגיא מתבאר שהחילוקים שבין חטאת העוף ועולת העוף הן חמשה:

- (א) מקומן בגובה - חטאת העוף למטה, ועולת העוף למעלה.
- (ב) מקומן באורך - חטאת העוף בקרן דרומית מזרחית, עולת העוף בקרן דרומית מערבית.
- (ג) אופן המליקה - חטאת העוף אינו מבדיל, עולת העוף מבדיל.
- (ד) אופן הזריקה - בחטאת העוף הזאה ומיצוי, עולת העוף מיצוי בלבד.
- (ה) הקטרה - חטאת העוף בשרה נאכל לכהנים, עולת העוף מקטיר כולה ע"ג המזבח.

18. ספר איזהו מקומן

לאכול דבר וכו' חוץ למקומו וכו' חוץ
לזמנו וכו' - אם חישב מחשבת
פיגול בשעת מיצוי הראש דעולת העוף לא
הוי פיגול לפי שאינו מעכב הוי כנתכפרה
כבר, אבל חישב בשעת מליקה למצות דם
הראש חול"ז הוי פיגול דלא גרע ממחשב
על שפיכת שירים בבהמה - מנ"ח מצוה
קמד. ו.

19. ספר חזון איש - קדשים ס' יז אות ז

והראש דגאחר שמעק הוא עולה על הכבש וזורק הראש על המערכה
שהרי לא יתכן שיזרוק על המערכה מן הסוצצ שאין זה דרך
שירות וחוזר אל הגוף, וכ"מ לשון המשנה ס"ד צ' דקתני נטל את
הראש כו' צא לו גוף ונא קתני נטל את הגוף, ועוד דאם היה זורקו
מן הסוצצ היה ראוי שיביא מלח על הסוצצ וצמנחות כ"א צ' תניא
צ' מקומות היה המלח נתון.

והנה צמן נעשה על קרן מזרחית דרומית היה נטל הראש ופנה
לימין והקיף את המזבח וירד צמנצית דרומית מן הסוצצ
וחזר ועלה על הכבש דרך ימין והקטיר וסצצ דרך ימין וירד דרך
שמאל וחזר ועלה על הסוצצ וצא לו לגוף והסיר וסצצ וחזר להקיף

כל הסוצצ וירד צמנצית דרומית מן הסוצצ ועלה דרך ימין והקטיר
וירד דרך שמאל.
ולפרש"י שלא היה כצצ לסוצצ צשמאל נטל את הראש וירד דרך
עקבו ועלה על הכבש והקטיר ופנה דרך ימין ככל
המקטירין ככל הסודר דלעיל, ואם נעשה צדרומית מערבית חוזר על
עקבו לכו"ע, מיהו לפרש"י הוא על המזבח ומקטיר מיד.

<?>

דף סד ע"א ד] מפני שקרובה לבית הדשן. פי' מקום שנותנין שם תרומת הדשן ודישון מזבח הפנימי והמנורה והיא היה במזרחו של כבש כרתנן כמס' תמיד הגיע לרצפה כו' עד המנורה דכתיב ומלך והקסיר ונמצא את דמו והסיר את מוראתו והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן מקום הקבוע לדשן והיינו תרומת הדשן כדכתיב ושמו אותו אצל המזבח ומדכתיב הכא קדמה אל מקום הדשן ש"ס שמקום אותה הדשן האמור להלן במורה ולא מורה המזבח אלא מזרחו של כבש מדכתיב ושמו אצל משמע מיד סמוך לירידתו ומדכתיב והסיר והשליך משמע ממקום שמולק ומיצה משם היה משליך המוראה לבית הדשן ואיזה מקום הראוי להשליך ממנו לבית הדשן דהו' אומר זה קרן דרוםית מזרחית שהיה קרוב משם ואין דבר מפסיק וא"ל כיון דושמו אצל משמע בירידתו מיד למה מהלך במזרחו של כבש כעשר אמות אשיבך שאם היה מניח בתחילת הכבש לאלתר לא היה מקום ראוי להשלכת המוראה לשם שכך שיערו חכמים שמתוך קלות המוראה והנצח אין כח הכהן מספיק להשליך יותר מל"א אמה וכאן היה רחוק יותר מל"ב אמה שדרי הכבש היה ל"ב אמה אפי' יעמוד על הסובב דרי הו' ל"א אמה והאלכסון ששה אמות שהיה מורה הכבש רדעק מקרן דרוםית מזרחית יותר מל"ב אמה לכך היה מתקרב אצל הקרן י' אמות וכשרבתה עולת העוף במורה שהיו שם כהנים הרבה שמוקים ואין זה יכול לעמוד לשם היה מילק אותה על קרן מערבית דרוםית שאף אהו קרן ראוי להשלכת מוראה למקום הדשן על ידי הרחק שאינו רחוק ל"א אמות שלימית ונראה בעיני שאותן ג' מפתים שהיה מרחיק (הכהן) [הדשן] מן הכבש כדי [דעא] שיעור [שיעור] הכהן על הסובב בקרן מערבית דרוםית ויראה מקום הדשן ויכוין [להשליך] לשם המוראה שאם היו נותנין הדשן סמוך לכבש משם גובה הכבש וירחק [הקרן] מעכבין אותו מלראות בו ולא יוכל לכיוון המוראה לשם ואע"פ שהיה שם בית הדשן אחר במזרחו של כבש כראיתא בנבחים ובספרא שהיו שורפין שם פסולי קדשי קדשים ופסולי קדשים קלים אפי' אין לנו לומר שזורק לשם המוראה והנצח לפי שאותו בית הדשן לא היה אצל המזבח ואת"ל שזוהי אצל המזבח אפי' לא בעי להשליך לשם דלא כתיב והשליך אותה אצל המזבח אל מקום הדשן משמע דשן דכתיב בו אצל המזבח דהיינו תרומת הדשן אבל פסולי הקדשים לא מצינו להם מקום קבוע בעזרה לשריפתן אלא מדכתיב וכל חסאת אשר יובא מרמה כו' בקדש לא תאכל באש תשרף לימד על חסאת פסולה ששריפתה בקדש וה"ל לשאר פסולי קדשים אבל מקום קבוע לא למדנו להם אלא מדלא כתיב בהם אל מקום הדשן ש"ס מקום אחר הוא שאין מערבין דשן העשין כמצוותן עם דשן שאין נעשין כמצוותן עכ"ל הראב"ד בפי' למס' קינן ומה שכתב אע"פ שהיה שם בית הדשן אחר כו' עד דשן הקבוע כתב עליו הר"י הלוי לא היה צריך להכנס לזה המעט שדרי אף במוראה ונצח קבוע הכתיב מקום כפירוש ואצל המזבח מפורש כהן כמו שפורש בתרומת הדשן ואף דוא היה קשה אלמלא שגדל כהן של כהנים ואם בא להשליכן לאחר מנ' בתי דשנין שדרי רחוקים משם לא היה יכול אלא כעשה נסים ואם היה יכול לא קיים אצל המזבח ופסולי הקדשים שאינו שורף בבית הדשן שאצל מזבח אין אני צריכים לומר מפני שלא נתפרש אצל המזבח שהיו אף דישון מזבח הפנימי והמנורה אין פירושן מדברי תורה אלא מדברי סופרים שהיו מחמירין ליתנם אצל מוראה ונצח אלא י"ל כמה דמרחיק פסולים ממזבח שפי עדיף גזירה דילמא מסיק להו על המזבח ונשאר לנו לפרש תא דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבון ג' בתי דשן היו ולמה לא מנה ארבעה ונחשוב ההיא דתרומת הדשן בהדידה וי"ל דלא חשיב אלא בתי דשנין של שריפה והם לא היו אלא שלשה עכ"ל הר"ה ו"ל: יא' דמי להגשה שמינע למזבח דאלו במליקה לאו ותיבת והגשתה דוא דיליק דומיא דהגשה במנחה: ככ' צפון. כי בירידתו מן הכבש פניו לדרום וכשרוא ברצפה מחזיר פניו לצפון כלפי המזבח והולך במזרחו של כבש: לא' הכבש. אמה של קרן כו' אמה לצפון מקום מעמדו נמצא בית הדשן עומד כנגדו כאלכסון: גמ' היא. וכן פי' הר"ה במס' קינן דהך ברייתא אתיא כמאן דתני הנה דעה. גליון: ג' כאן מו"ד מדקאמר רבה במורה. דהי מצי לאתויי מסיפא דקתני בהדיא נעשי' על קרן: זכ' במערב. שהספלים היו למעלה בקרן נבדחין מן הסובב פי' לבד גובה הקרן ג' אמות ולא דו' יכול לנסך על גביו מן הסובב ואם לא היה כבש לסובב במערב אפי' י"ל מ' אמות ונצח ונצח

עוד עיין בהוספה